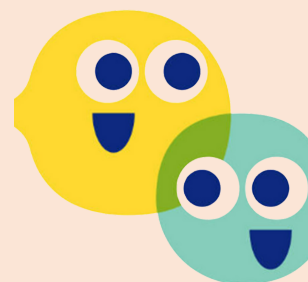

Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus

Kasvattaja kielitietoisuuden edistäjänä

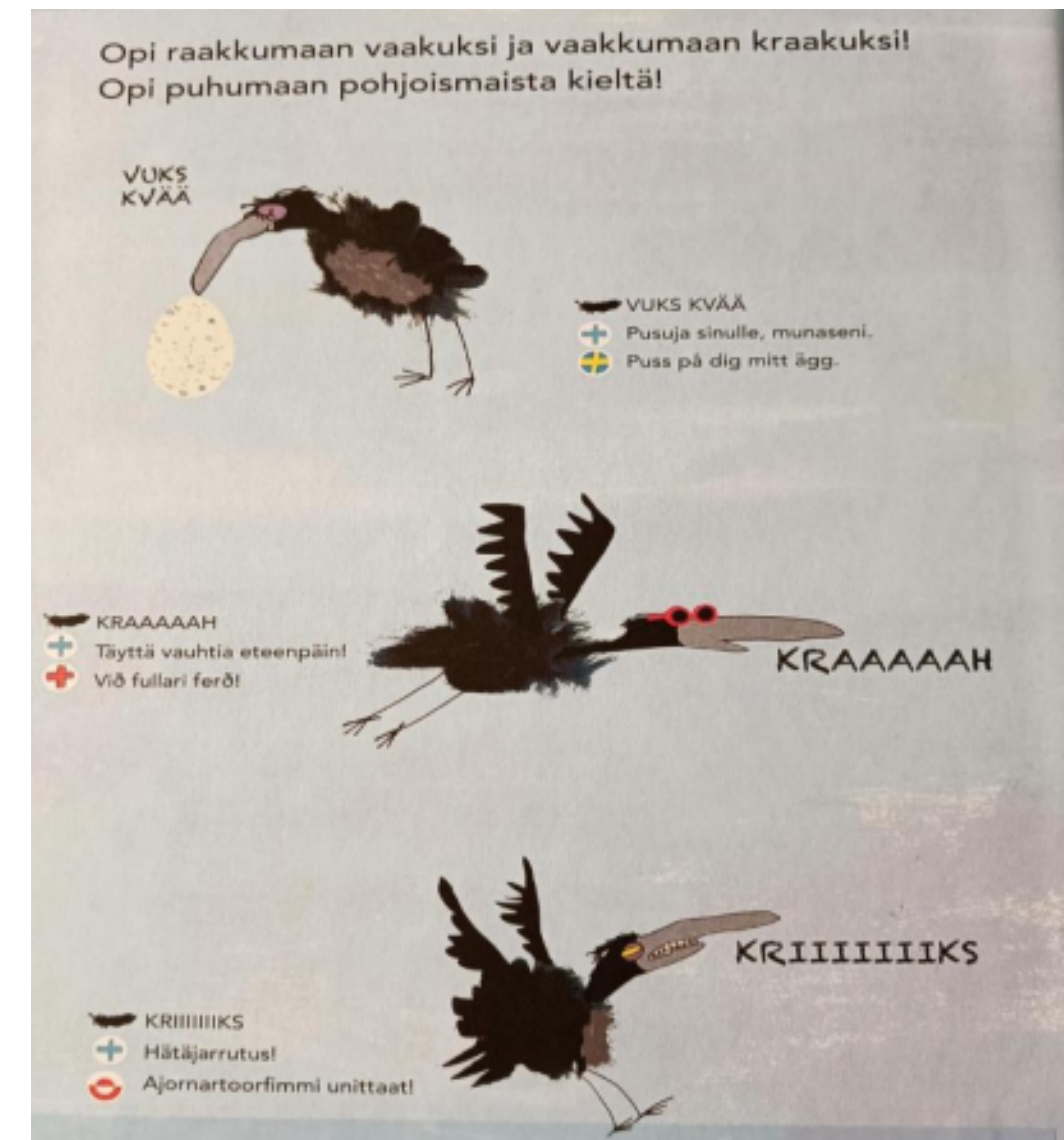
- Lapselle läheisten aikuisten, kuten varhaiskasvattajien suhtautumisen eri kieliin vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi lapsien kehittyvään kieli-identiteettiin (Cummins, 2006).
- Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan eri kielten läsnäolo jatkuvasti ja kaikkialla: monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. (Opetushallitus, 2022, s. 19.)
- Kielitietoisuus ei edellytä laajaa kielitaitoa, vaan kieliä voi havainnoida ja arvostaa sekä tehdä näkyväksi ja kuuluvaksi myös osaamatta niitä (Honko & Mustonen, 2020).
- Kielten havainnoimisen katsotaan tukevan lasten kielitietoisuuden kehittymistä. Lisäksi varhaiskasvatuksessa on merkityksellistä perehtyä rikkaisiin ja vaihteleviin teksteihin sekä lastenkirjallisuuteen. (Opetushallitus, 2022, s. 26–27.)

- **Monilukutaito** on perustaito, jonka avulla erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen tulee mahdolliseksi. Monilukutaito perustuu laajaan tekstikäsitteeseen, jonka mukaan tekstit voivat olla esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa tai digitaalisessa muodossa. Käsite pitää sisällään myös erilaisia lukutaitoja, kuten kuvanlukutaito ja numeerinen lukutaito sekä medialukutaito.
- Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat rikkaan teksti- ja oppimisympäristön sekä aikuisen kannustavan mallin (Opetushallitus, 2022).
- Nykymaailmassa kuvat ja kuvallinen kieli ovat tärkeä kommunikation väline. Lasten kuvakirjoissa kuvat edustavat kuvallista kieltä siinä missä teksti on verbaalista kieltä.

Kieleily eli kielellä leikitteleminen

- Luodaan uusia käsitteitä, nimetään asioita tai tilanteita ja käytetään kieltä limittäin.
- Vuorovaikutteista merkitysten rakentamista toisten ihmisten kanssa.
- Esimerkiksi varhaiskasvatuksessa lukuhetki on usein tapahtuma, jossa merkityksiä luodaan yhdessä niin vertaisten kuin opettajien kanssa.
- Lapset eivät vain kuuntele passiivisesti vaan heitä herätellään huomaamaan aktiivisesti kielen moninaisuutta.

- *"Vaan tiesitko että", Kraakku vaakkuu, "lehmät sanovat ammuu-ammuu ja possut nöf, mutta variksen kieli on rikas, joka sanalla oma mieli?"*

Mikä on varikseksi talo? Lohikäärme, valas, pohjoinen valo? KRAAK tarkoittaa moi ja VAAK on hau. VUHUU on lunta ja KVUH on hau. KRAAK-VAAN on aika lentää! Maahan seuraavaan Kraakku entää!

Varislaulu pohjolan lapsille. (2021, s. 15). Sandelin & Bondestam. Luckan.

Kadoksissa

(Närhi, K. 2022)

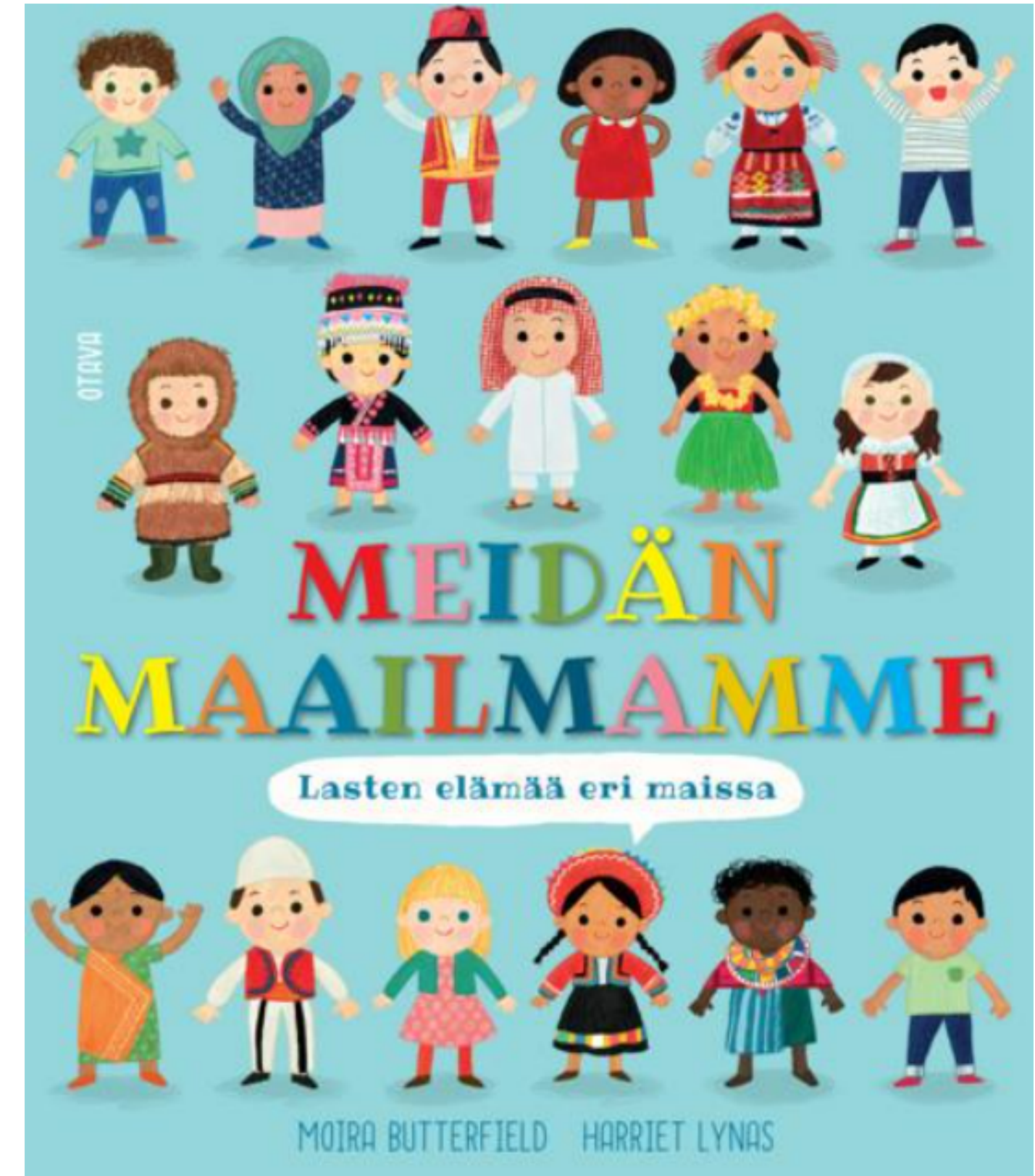
- Vuoden 2023 Rudolf Koivu –kuvituspalkinnon voittaja. Kirjassa on pelkistetyt kuvat eikä lainkaan tekstiä. Lasten kanssa kirjan voi lukea vaikka niin, että aikuinen näyttää kuvat ja lapset saavat kertoa omin, sanoin, mitä tapahtuu.
- Millaista on menettää ystävä, ikävöidä? Kaverin luulee näkevänsä vähän kaikkialla: sateisella kadulla, lähikaupassa ja jopa kuussa. Hetken ajan maailma tuntuu harmaalta ja ikävältä. Mutta se ei ole ikuista. Lopulta kuitenkin palaavat värit, toivo ja ilo.

Meidän maailmamme – Lasten elämää eri maissa

(Butterfield, M. & Lynas, H. 2019)

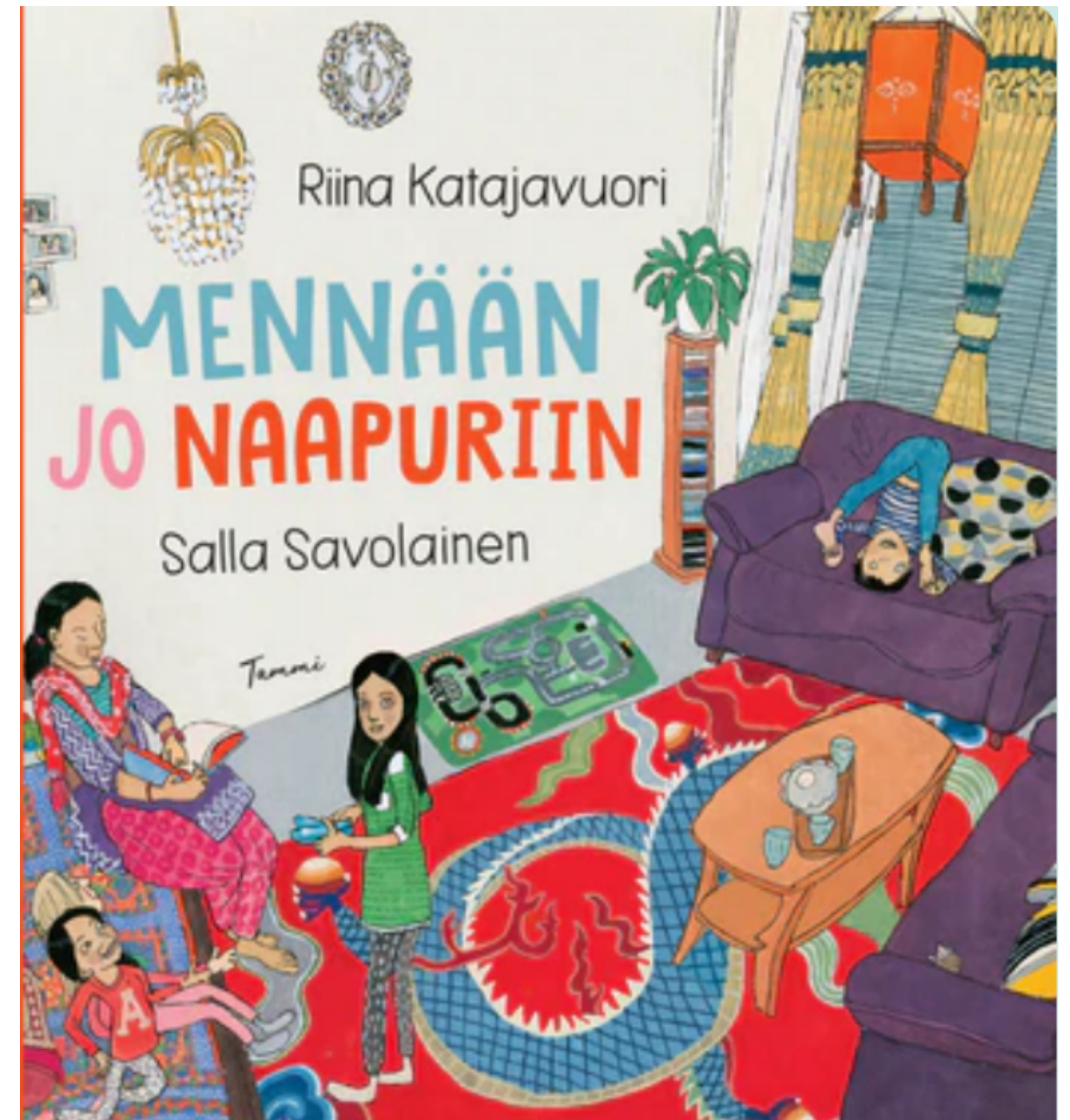
- Lasten tietokirja, jossa esitellään eri kulttuureja ja kieliä. Kirjassa ei ole fiktiivistä päähenkilöä, vaan kirjan päähenkilönä on kirjan lukija. Koska kirjassa ei ole juonta, eikä tieto rakennu aiemmin opitun varaan, kirjaa voidaan lukea lasten mielenkiinnon mukaan selaillen ja keskustellen.
- Ihmiset eri puolilla maailmaa ovat toisaalta erilaisia, mutta toisaalta samanlaisia. Kirjassa vertaillaan muun muassa eri kulttuurien vaatteita, ruokia, juhlaperinteitä, leikkejä ja koulunkäyntiä ja annetaan maistiaisia eri kielistä.
- Kirjassa rohkaistaan ottamaan uusia, erikielisiä sanoja omaan aktiiviseen käyttöön ja se soveltuu kaikenikäisille.

Mennään jo naapuriin

(Katajavuori, R. & Savolainen, S. 2017)

- Koska tekstiä on melko paljon, kirja soveltuu noin 4-vuotiaille ja sitä vanhemmille lapsille. Kirjasta voi lukea esimerkiksi aukeaman kerrallaan lasten kanssa päiväkodissa ja keskustella sen jälkeen kirjan herättämistä ajatuksista.
- Kirjassa kierretään suomalaisen Vellamo-tytön kanssa eri puolilla pääkaupunkiseutua tutustumassa lapsiperheisiin, joilla on moninainen kulttuurinen ja kielellinen tausta. Kirjan perheet ovat oikeasti olemassa, ja siten perheiden kuvaukset perustuvat todellisuuteen, mutta kirja ei ole puhtaasti faktoihin perustuva tietokirja.
- Perheitä kuvataan lapsen näkökulmasta, osana suomalaista yhteiskuntaa. Kirjassa avautuu ikkunoita eri kieliin ja kulttuureihin, mutta toisaalta perheiden arjessa ja erityisesti lapsissa on paljon tuttua, mikä helpottaa henkilöhahmoihin samaistumista.
- Kirjan jokaisella aukeamalla seikkailee siili, joka täytyy löytää, jotta se ei unohdu mihinkään perheeseen.

Onni-poika saa uuden ystävän

(Pelliccioni, S. 2012)

- Ystävyys ei katso kieltä eikä kulttuuria. Toista ihmistä voi ymmärtää, vaikka toisen kieltä ei osaisikaan. Esimerkiksi yhteisiä leikkejä voi saada aikaan ilman kieltä. Tässä kirjassa lapset myös opettavat toisilleen omaa kieltään. Kirja sopii kaiken ikäisille.
- Kaksi eri taustoista tulevaa poikaa ystävystyy. Suomalaisen Onnin naapuriin muuttaa Aram, persiaa puhuva poika, joka ei osaa vielä lainkaan suomea. Onnia mietityttää, miten perhe pärjää Suomessa ilman suomen kielen taitoa. Ystävystymisen myötä puheeksi tulevat poikien perheiden kulttuurierot ja yhtäläisyydet. Esimerkiksi suomalaista pääsiäisen viettoa ja persialaista nowruzia vertaillaan kirjassa toisiinsa.

Tervetuloa!

(Tapola, K. 2021)

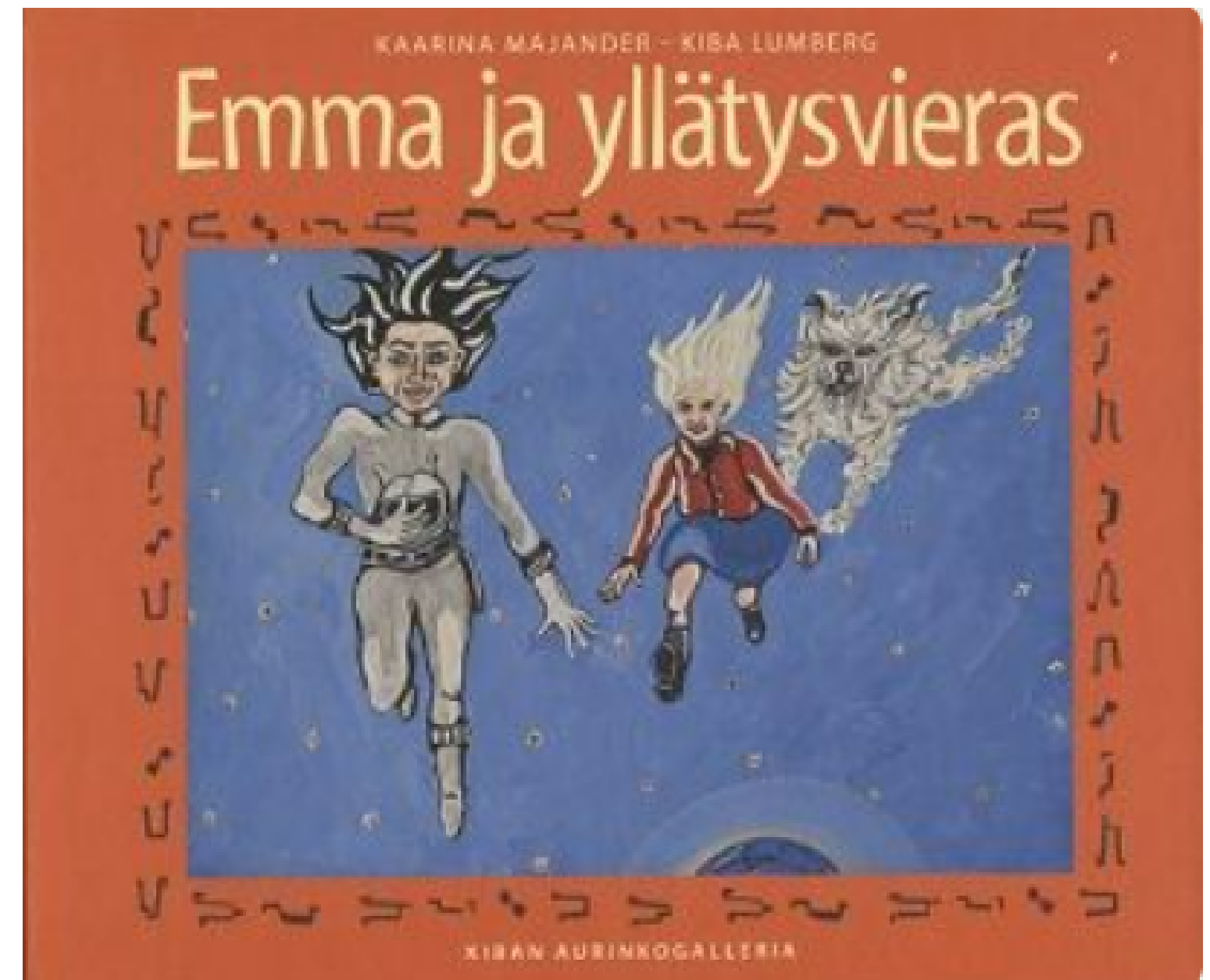
- Tämä viisikielinen kuvakirja kertoo tarinoiden voimasta ja kutsuu välittämään. Suomeksi, italiaksi, somaliksi, kurdiksi ja dariksi kirjoitettu kuvakirja on tekstiltään runollisen tiivis ja kuvakerronnaltaan valoisa.
- Meren keskellä saarella on pikkuinen sininen talo, joka osaa sanoa tervetuloa! Talo on täynnä tarinoita linnuista ja lentoliskoista, tähdistä, näkinkengistä ja laivoista. Tarinat kutsuvat ihmiset yhteen ja avaavat ovensa, niin kuin ihmiset avaavat toisilleen sydämensä.
- Kirjan sivuilta voi lukea muutakin kuin kirjoitettua tekstiä. Lasten kanssa voi tutkia, millaista tarinaa kuvat kertovat.

Emma ja yllätysvieras

(Majander, K. & Lumberg, K. 2012)

- Tämän ennakkoluulojen voittamista käsittelevän kirjan teemana on erilaisten kulttuurien ja ihmisten ymmärtäminen ja suvaitsevaisuus. Kirja sopii erityisesti esiopetusikäisille, päähenkilö on jo koulussa ja kirjassa käsittelee abstraktejakin käsitteitä.
- Emmalla on ennakkoluuloja eri kulttuureista tulevia ja eri kieliä puhuvia luokkakavereitaan kohtaan. Hän matkaa tulevaisuudesta saapuneen sadunomaisen Defin kanssa luokkakaverinsa Ahmedin kotimaahan Marokkoon, tutustuu uuteen kulttuuriin ja oppii arvostamaan kulttuurien erilaisuutta. Kirjan lopussa Emma haluaa ystävystyä Ahmedin kanssa kielimuurista huolimatta.

Varislaulu pohjolan lapsille

(Sandelin, A. & Bondestam, L. 2021)

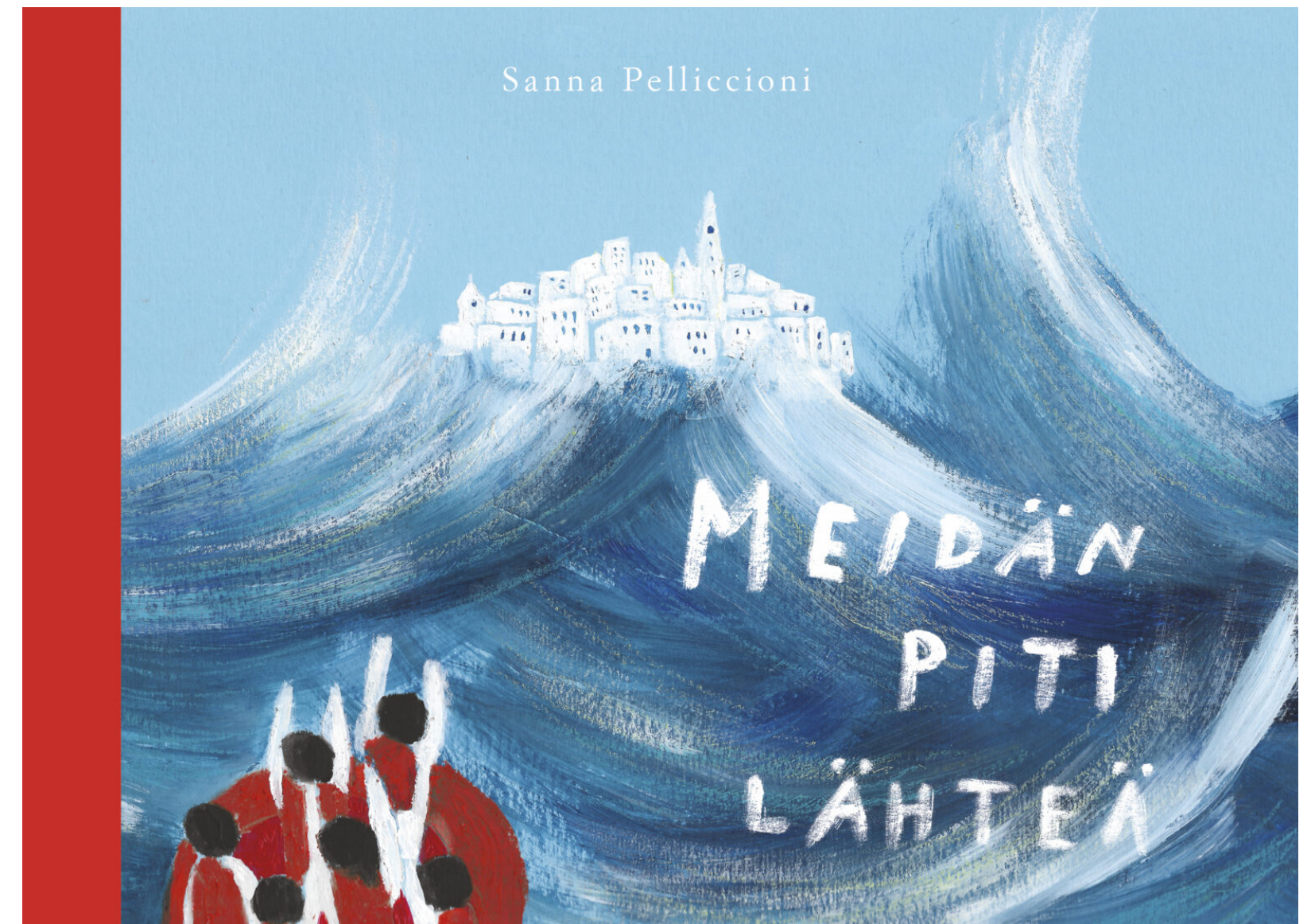
- Tässä kuvakirjassa lähdetään tutkimusmatkalle Pohjoismaihin Kraakku Vaakkunen –nimisen variksen kanssa. Teos pohtii lapsien oikeuksia omaan kieleen, leikkiin, mielipiteisiin ja ylipäänsä lapsena oloon – lapsen ja variksen näkökulmasta. Onko variksellakin oikeuksia?
- Kantavana teemana on sekä ihmisiin että luontoon liittyvä moninaisuus sekä moninaisuuden kunnioittaminen ja vaaliminen. Teos on tuotettu osana Luckanin Barnens rätt på jorden här i Norden –hanketta.
- Kirjassa variksella on oma kieli. Lasten kanssa voi makustella variksen kieltä ja keksiä yhdessä lisää! ”Opi vaakkumaan kraakuksi ja kraakkumaan vaakuksi.”

Meidän piti lähteä

(Pelliccioni, S. 2018)

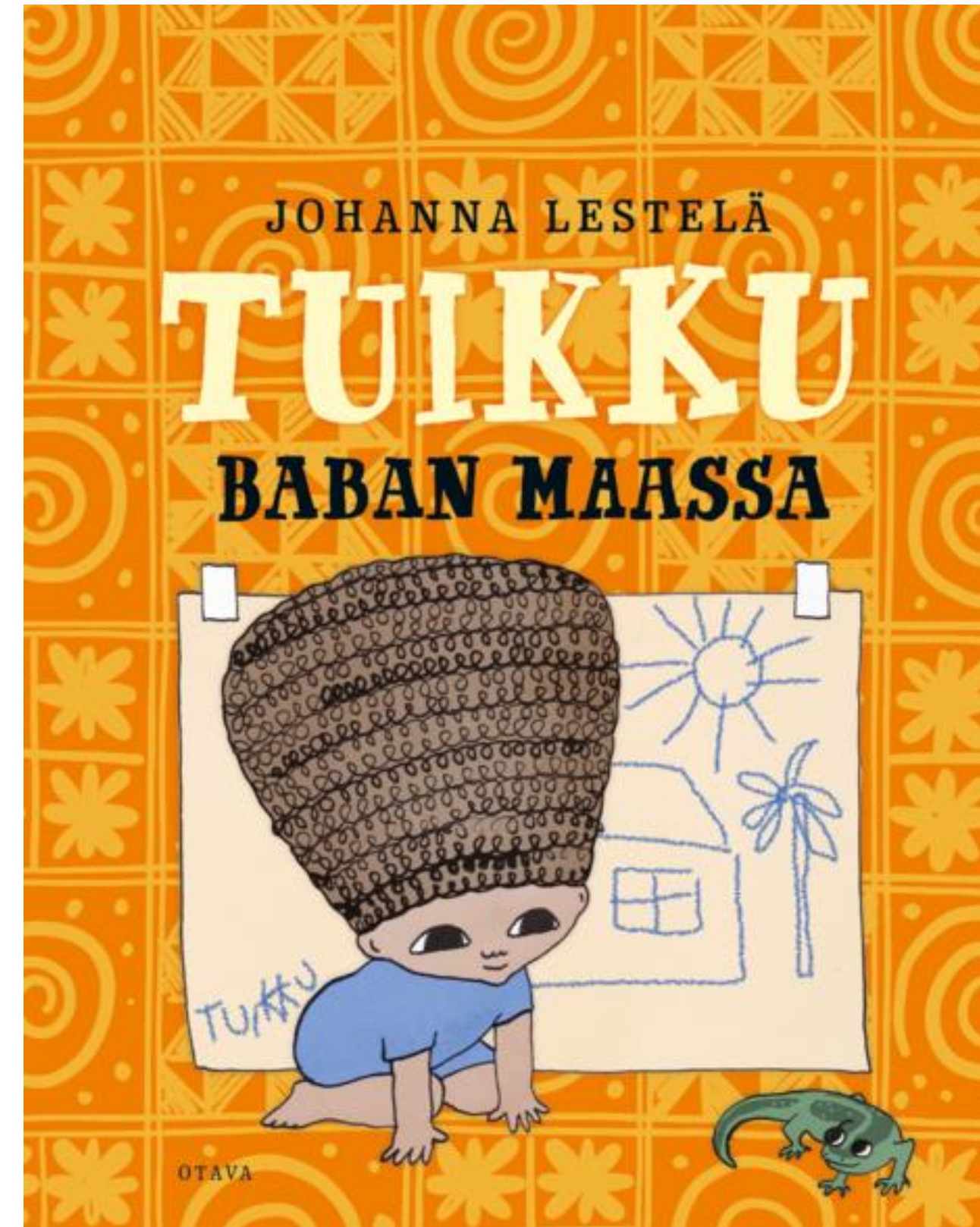
- Tämä sanaton kuvakirja kertoo erään perheen tarinan: ensin kaikki on hyvin, mutta sitten alkaa sota, ja heidän on lähdettävä pakoon. Pitkän matkan jälkeen perhe saa uuden kodin.
- Sanattomilla kuvakirjoilla on pitkät perinteet, ja niiden merkitys kasvaa monikulttuurisuuden myötä. Lapsi voi itse tai yhdessä aikuisen kanssa luoda kuvien ympärille tarinan oman kokemusmaailmansa pohjalta.
- Maahanmuuttajataustainen lapsi ei tunne itseään ulkopuoliseksi vieraan tekstin vuoksi vaan pystyy lukemaan kirjaa tasavertaisesti kaikkien kanssa, ja toisaalta kuka tahansa pääsee eläytymään siihen, miltä tuntuu lähteä pois omasta kodista.

Tuikku Baban maassa

(Lestelä, J. 2023)

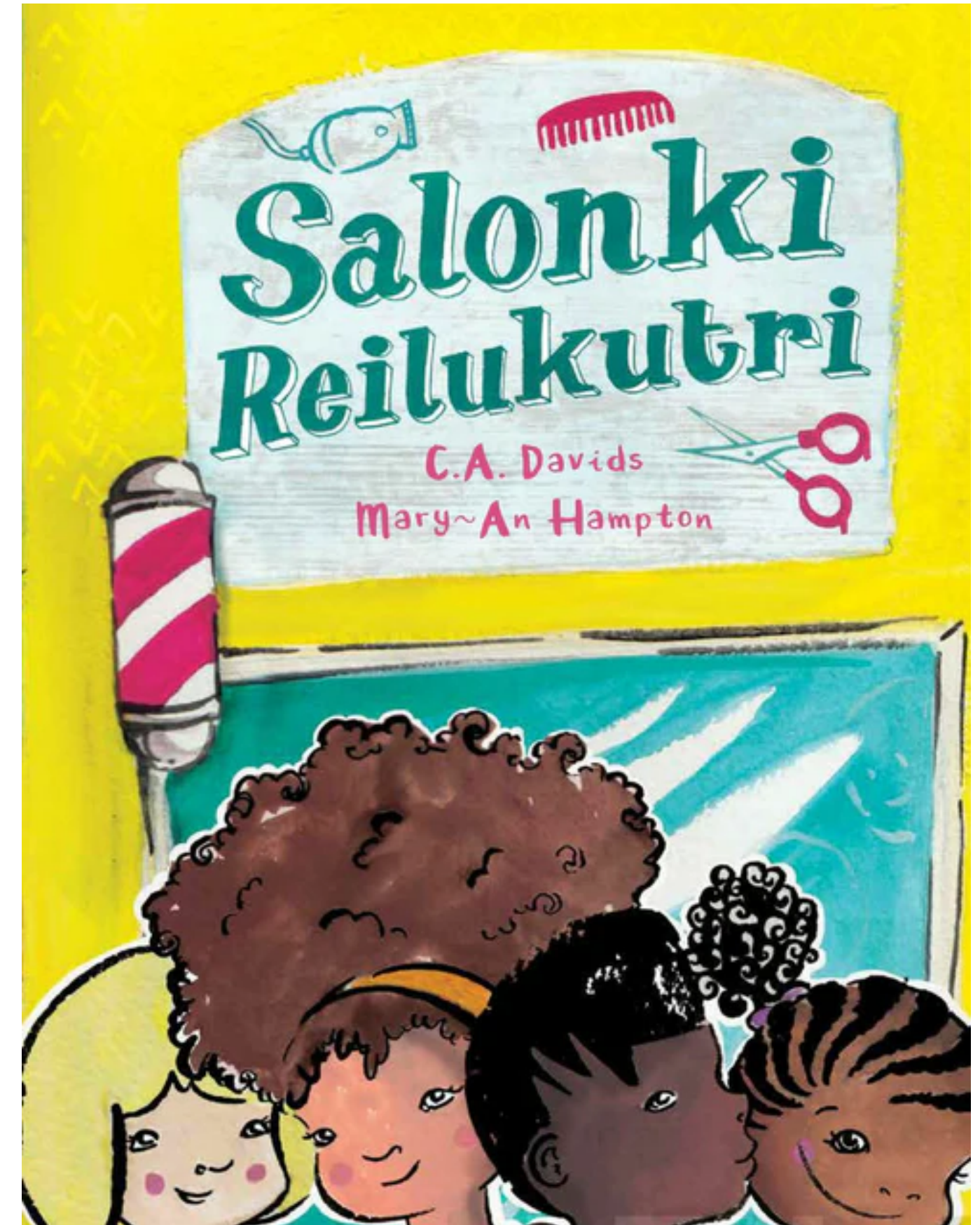
- Baban luona Nigeriassa Tuikku oivaltaa, mistä syntyy juhламиeli. Tuikku pääsee äidin kanssa isänsä luo Nigeriaan. Heidän kunniakseen järjestetään juhlat. Tuikulle ostetaan juhramekko, jota hän ei malta riisua, vaikka äiti kehottaa vaihtamaan arkivaatteet. Tuikku hyppelee hienossa mekossaan pihalle ja kellahtaa mutalätäkköön. Kurainen kolttu painaa Tuikun mieltä. Ovatko juhlat pilalla? Onneksi vieraat osaavat yllättää...
- Kirjassa esitellään baban puhumaa joruban kieltä sekä isoäidin käyttämää englantia.

Salonki Reilukutri

(Davis, C.A. & Hampton M. 2019)

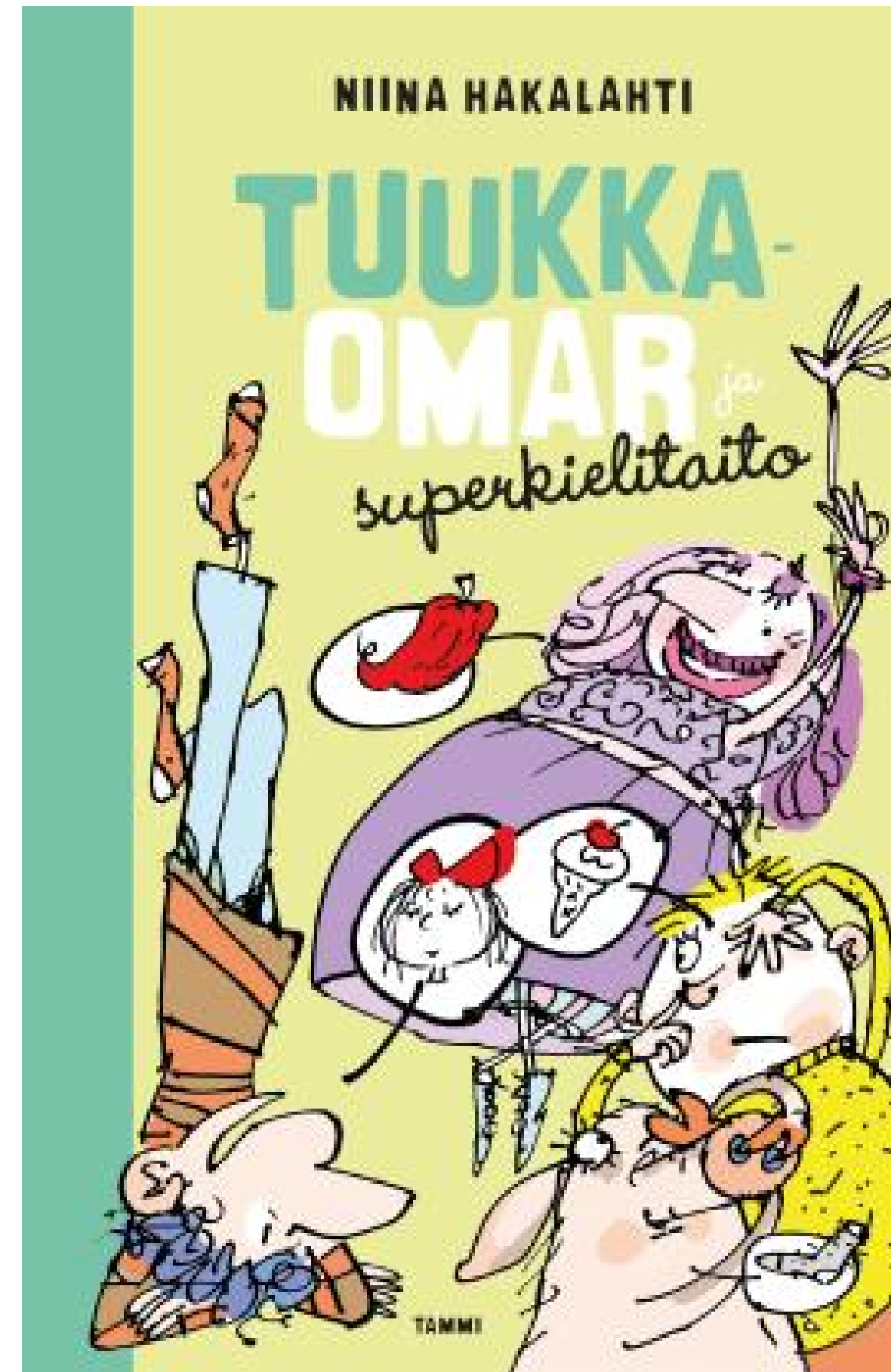
- Enemmän kulttuuri- kuin kielitietoinen kirja
- Englanninkielinen alkuteos The Hair Fair ilmestyi Etelä-Afrikassa v. 2016.
- Riimillinen kirja etelä-afrikkalaisesta hiussalongista, jonne kaikki lapset ovat tervetulleita: “Kiireisimmällä kadulla kivan kaupungin on hieno hiussalonki Ma Brownin ja setä Jamalin...”
- Kirjassa esiintyy eri-ikäisiä lapsia monesta eri kulttuuritaustasta. Eritaustaisiin lapsiin onkin hyvä tutustua hiustyylien myötä.

Tuukka-Omar ja superkielitaito

(Hakalahti, N. 2016)

- “Tuukka-Omar osasi äidinkieltä, isänkieltä ja merkkikieltä. Ja olihan hänellä myös erittäin hyvät taidot paavo- ja jaska-kielissä”
- Tämä lastenkirja kertoo syyslomasta, salakielestä sekä Amira-tädin ja Naser-sedän vierailusta.
- Syyslomasta tuleeikin oikea kielikylpy! Tuukka-Omar ja Paavo hiovat omaa salakieltään. Amira-täti ja Naser-setä saapuvat vierailulle ja Tuukka-Omar pääsee isänkielen tulkiksi. Lisäksi puhutaan äidinkieltä, englantia, jaskaa ja ajatuskieltä. Ja tanssitaan Amira-tädin johdolla!

Avain hukassa

(Mander, S. 2017)

- Tässä riemukkaassa kuvakirjassa tutustutaan erään kerrostalon värikkääseen elämään. Rennosti riimitelty tarina johdattaa etsimään kotiavainta, mutta mistä asunnosta se löytyy?
- Jokainen aukeama esittelee uuden kodin ja sen moninaiset asukkaat: pinkissä yksiossä asuu prinsessa, joka ei viihtynyt kuninkaanlinnakodissa, Laineilla juhlien teema ei ole koskaan probleema, asuupa talossa myös keräilijäkummitus, joka tarvitsisi apua sotkuisen kotinsa siivoamisessa. Vintillä laatikoiden ja vanhojen talviturkisten seassa pyörii joka ilta lumottu karuselli.
- Lasten- ja nuortenkirjallisuuden Finlandia-voittaja 2017 ja Rudolf Koivu -lasten- ja nuortenkirjakuvituspalkinnon voittaja 2017.

